

Baltijas jūras reģiona vēsture: **jauniešu zinā- šanas, nacionālās mācību programmas un izglītība**

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE

CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007-2013

Haridus- ja Teadusministeerium
Estonian Ministry of Education and Research

Ievads

Fonds Unitas sadarbībā ar Latvijas Okupācijas muzeju 2010. gadā uzsāka projektu „Dažādas tautas – viena pieredze” (Different Nations – Shared Experiences (DNSE)). Kohēzija Baltijas jūras reģionā ir Eiropas Komisijas reģionālās politikas un Baltijas jūras valstu padomes (BJVP) noteikts mērķis. Tomēr sakarā ar to, ka vēstures notikumu dēļ Baltijas jūras reģions ir sadalīts, joprojām ir daudz vēstures faktu izkropļojumu. Tādēļ projekta mērķis bija izpētīt, cik lielā mērā Igaunijas, Somijas, Latvijas un Zviedrijas skolās tiek mācīta Baltijas jūras reģiona vēsture. Tas tika veikts trīs etapos: pētīt skolēnu zināšanas, nacionālo mācību programmu saturu un skolotāju pieeju reģiona vēsturei.

Pētījuma pirmais mērķis bija noteikt Latvijas, Igaunijas, Somijas un Zviedrijas jauniešu informētības, zināšanu un izpratnes līmeni par kaimiņiem. Mūsu mērķis bija uzskatāmi parādīt pastāvošo attieksmi, kā arī izmērīt un salīdzināt zināšanas par kaimiņiem Baltijas jūras reģionā (BJR), lai dotu ieguldījumu izglītojošu materiālu izstrādē un izglītojošu pasākumu īstenošanā. Otrkārt, tā kā citu valstu uztveri nereti nosaka skolā gūtā izglītība (Stradling 2003: 25-26), tika analizētas šo valstu mācību programmas, lai noteiktu BJR vēstures vietu katrā no tām. Treškārt, tika izveidotas aptaujas anketas skolotājiem, lai uzzinātu Igaunijas, Somijas, Latvijas un Zviedrijas skolotāju pieeju reģiona vēsturei savās mācību stundās, kā arī viņu mācīšanas paradumus un iespējas, gadījumā ja nākotnē tiktu izstrādāti materiāli par BJR vēsturi.

Galvenie rezultāti

1. pētījums: skolēnu asociācijas ar reģionu

Pirmkārt, mēs pētījām, ko vidusskolas skolēni Igaunijā, Somijā, Latvijā un Zviedrijā novērtē un saista ar BJR. Otrkārt, mēs jautājām viņu domas par dzīves kvalitāti šajās četrās valstīs. Treškārt, mēs uzdevām jautājumus, lai noskaidrotu viņu viedokļus par diviem dažādiem vēstures periodiem (viduslaikiem un PSRS laiku), un, ceturtkārt, mēs vērtējām, cik tuvi vai atsvešināti viņi jūtas (izmantojot metodi „Iela”). Visbeidzot, tika pētīta viņu identifikācija un reģionālo identitāti veicinošie faktori (zināšanas, personīgās attiecības un apciemojumi).

Vērtības un asociācijas

BJR dzīvojošo jauniešu vidū vērtības bija vienas un tās pašas. Ceturtā daļa jauniešu, kuri piedalījās pētījumā, atbildot uz jautājumu par viņu asociācijām ar BJR, minēja dabu un jūru. Daudzi minēja piesārņojumu, laivas un zvejošanu (jo sevišķi jaunieši no Somijas un Zviedrijas). Kopumā 89,1 % BJR dzīvojošo jauniešu piekrita apgalvojumam par kopīgu atbildību par BJR, tam nepiekrita tikai 4,6 % jauniešu. Tas liecina, ka **jaunieši ļoti labi apzinās reģionā pastāvošās problēmas, kas jārisina kopīgi**. Citas asociācijas, kurām lielākoties piekrit jaunieši visās četrās valstīs, ir tas, ka reģionā dzīvojošie cilvēki daudz laika pavadā Facebook, MSN, Skype un spēlējot datorspēles, ka reģionā dzīvojošajiem ir svarīga vienlīdzība un ka reģionu ir vienojusi Hanzas savienība.

Jauniešu viedokļi nesaskan galvenokārt saistībā ar šādiem faktoriem: labklājības līmenis BJR ir vairāk vai mazāk vienāds; slikta satiksme starp Baltijas jūras reģiona valstīm neļauj komunicēt ar citiem cilvēkiem šajā reģionā; cilvēki reģionā ēd līdzīgu ēdienu; drošības un noziedzības līmenis reģionā ir vairāk vai mazāk vienāds. Tādējādi kopumā tiek uzskatīts, ka vispārīgais labklājības līmenis atšķiras, bet daba, sociālo tīklu lietošana un lielas nozīmes piešķiršana vienlīdzībai/līdztiesīgumam ir reģionā dzīvojošo cilvēku vienojošie faktori. Pilns uzskaitījums (no tā, kam piekrit visvairāk, uz to, kur valda vismazākā vienprātība) ir redzams 1. tabulā.

1. tabula. Cik lielā mērā jūs piekristat šiem apgalvojumiem? Visu respondentu vidējais rādītājs par katru no variantiem.

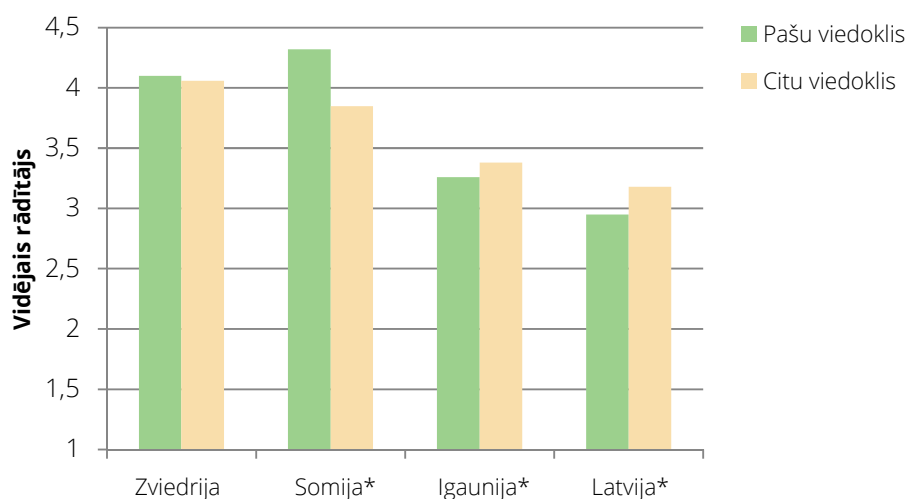
	Igau- nija	Somija	Latvija	Zvied- rija	Vidē- jais
Kopīga atbildība par BJR	3,49	3,57	3,64	3,44	3,54
Visi BJR dzīvojošie pavada daudz laika sociālajos tīklos	3,49	3,24	3,23	3,09	3,29
Vienlīdzība ir svarīga visās BJR valstīs	3,20	3,21	3,23	3,07	3,19
BJR vieno Hanzas savienība	3,36	3,15	3,18	2,82	3,18
Es nākotnē draudzēšos ar cilvēkiem BJR	3,32	2,83	3,23	2,73	3,10
Pēc PSRS sabrukuma BJR kļūst vienotāks	3,12	3,06	3,00	2,86	3,03
PSRS laika pieredze padara mūs atšķirīgus	3,10	3,05	2,83	2,98	2,99
Jaunieši valkā tādu pašu apģērbus	2,81	2,74	3,02	2,71	2,83
BJR ar laiku kļūs līdzīgāks	2,94	2,83	2,63	2,88	2,82
Bērni lasa līdzīgas grāmatas	2,75	2,81	2,74	2,94	2,80
Jaunieši skatās vienas un tās pašas filmas	2,78	2,83	2,76	2,86	2,80
BJR valstis vieno vikingu laiku leģendas	2,79	2,72	2,81	2,62	2,75
BJR vieno saistība ar Krieviju pagātnē	2,74	2,67	2,83	2,45	2,70
Reliģija BJR ir atšķirīga	2,73	2,73	2,59	2,70	2,69
BJR vieno zviedru jūga periods	2,68	2,62	2,59	2,80	2,66
BJR ir līdzīgs izglītības līmenis	2,76	2,43	2,74	2,54	2,64
Dzīve BJR vairāk nekā citur ir saistīta ar dabu	2,54	2,51	2,59	2,49	2,54
NATO rada plaisu BJR	2,41	2,66	2,35	2,64	2,48
Reģionā ir vienādi tradicionālie svētki	2,69	2,55	2,05	2,50	2,44
BJR ir vienāda pieeja ekonomikas krīzei	2,48	2,59	2,25	2,46	2,43
BJR ir vienāds labklājības līmenis	2,36	2,55	2,22	2,34	2,37
BJR ir vienāds drošības un noziedzības līmenis	2,46	2,25	2,37	2,32	2,37
Cilvēki ēd līdzīgu ēdienu	2,35	2,28	2,40	2,37	2,35
Slikta satiksme nozīmē sliktas komunikācijas iespējas	1,89	2,23	1,80	2,20	1,99

Piezīme. Skala no 1 līdz 4, kur 1 nozīmē „pilnībā nepiekrītu”, bet 4 — „pilnībā piekrītu”.

Viedokļi par dzīves līmeni reģionā

Skolēniem tika uzdots arī jautājums par labklājības līmeni viņu valstī un pārējās trīs kaimiņvalstīs. Rezultāti liecina, ka **cituprāt vislabākais dzīves līmenis ir Zviedrijā, bet pašuprāt – Somijā.** Pašuprāt un cituprāt viszemākais dzīves līmenis ir Latvijā, lai gan citu uzskatu vidējie rādītāji ir virs aritmētiskā vidējā (3,0). **Vērtējot dzīves līmeni Zviedrijā, citu valstu skolēnu viedoklis un Zviedrijas skolēnu viedoklis sakrīt.** Somijas gadījumā Somijas skolēni vērtē dzīves Somijā dažādos aspektus augstāk nekā skolēni citās valstīs. **Igaunijas un Latvijas gadījumā situācija ir pretēja: vietējie skolēni ir daudz kritiskāki nekā skolēni citās valstīs.** Kā redzams iepriekšējā analizē, tas ir galvenokārt Igaunijā un Latvijā dzīvojošo etnisko krievu daudz kritiskāko viedokļu dēļ. Šajā analizē grupas (igauņu un Igaunijas krievu Igaunijā, latviešu un Latvijas krievu Latvijā) tika apvienotas. Detalizētie rezultāti atspoguļoti 1. grafikā.

1. grafiks. Pašu un citu (trīs pārējās dalībvalstīs) viedokļi par dzīves līmeni (demokrātija, labklājība, miers, vispārīgais līmenis) četrās valstīs.

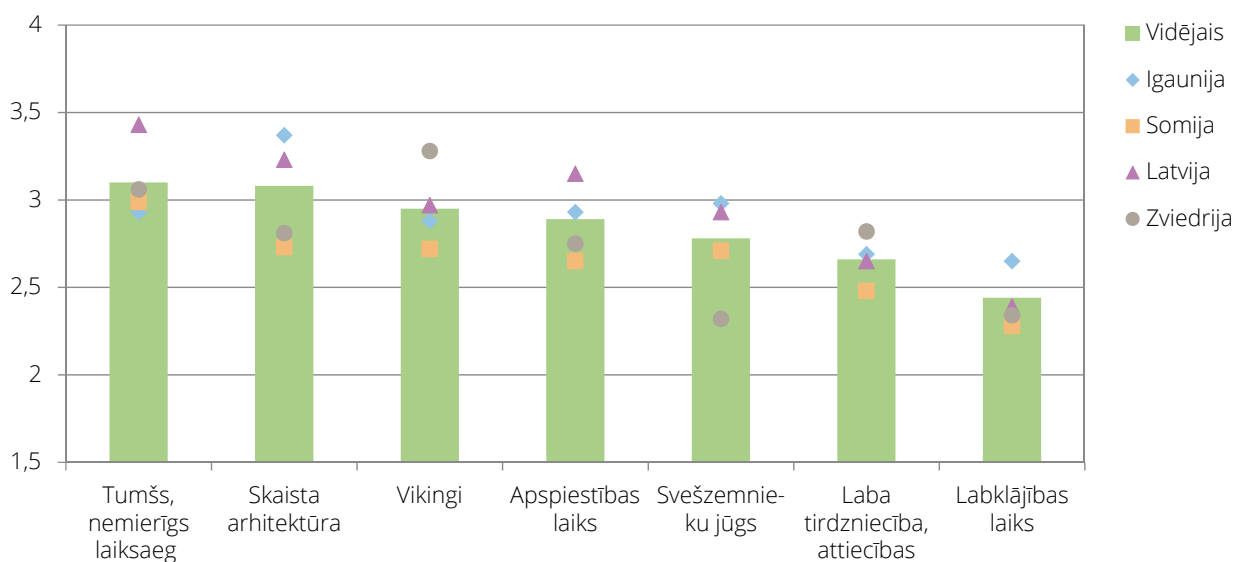

Piezīme. *Statistiski nozīmīgas atšķirības starp pašu un citu viedokļiem. Skala bija no 1 (nemas) līdz 5 (loti). Labākai pārskatāmībai grafikā attēlota skala no 1 līdz 4,5.

Dažādu vēstures periodu uztvere (viduslaiki un padomju laiki)

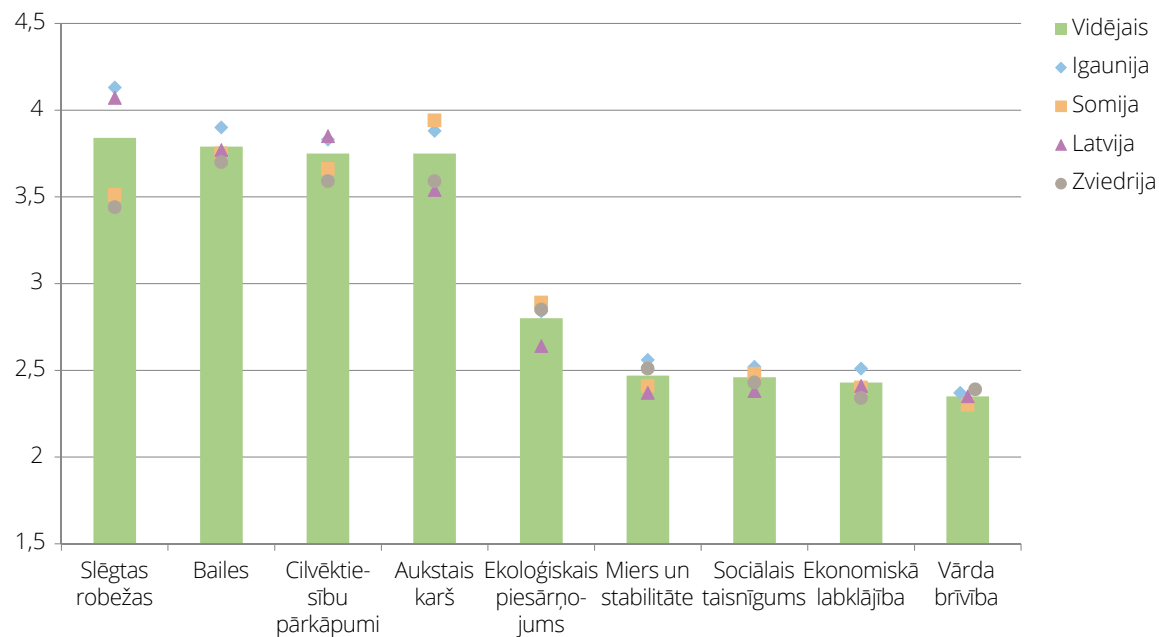
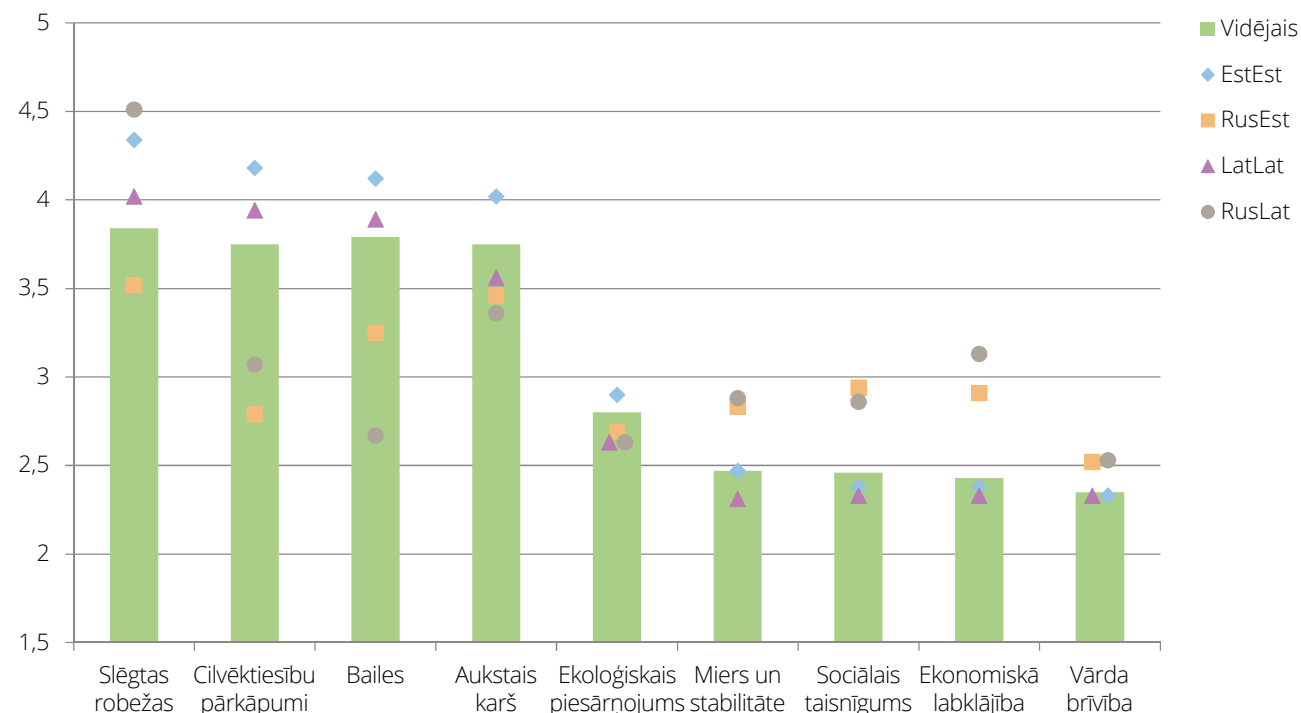
Jautājot viedokļus par vēstures notikumiem, mēs secinājām, ka viedokļi par neseniem vēstures notikumiem (viedokļi par PSRS) atšķiras daudz vairāk nekā viedokļi par viduslaikiem. Viduslaiki tiek uzskatīti par tumšu un nemierīgu periodu, bet ar skaistu arhitektūru. Tas netiek uzskatīts par labklājības periodu, kurā bija labi tirdzniecības kontakti. Rezultāti ir parādīti 2. grafikā.

2. grafiks. Kas jums saistās ar viduslaikiem?

Piezīme. Rezultāti ir robežās no 1 (nemas) līdz 5 (loti). Labākai pārskatāmībai grafikā attēlota skala no 1,5 līdz 4.

Bija vērojama izteiktas atšķirības PSRS uztverē, jo sevišķi starp skolēniem Igaunijā un Latvijā, kur skolēniem, kuri atbildēja valsts valodā (attiecīgi – igauņu un latviešu), bija ievērojami negatīvākas asociācijas ar PSRS nekā tiem, kuri atbildēja krieviski. Pirmajai grupai PSRS daudz vairāk saistās ar slēgtām robežām, bailēm un cilvēktiesību pārkāpumiem, turpretim otrā grupa vairāk piekrit apgalvojumiem, ka PSRS nozīmēja ekonomisku labklājību, sociālo taisnīgumu, mieru un stabilitāti. Somijā un Zviedrijā rādītāji ir vidēji, tādējādi tur attiecībā uz šo jautājumu valda lielāka vienprātība. Viedokļi par padomju laikiem ir attēloti 3. un 4. grafikā.

3. grafiks. Kas jums saistās ar padomju laikiem?**4. grafiks.** Kas jums saistās ar padomju laikiem?

Piezīme. Vidējie rādītāji Igaunijas un Latvijas valodu grupās (1–5). Labākai pārskatāmībai grafikā attēlota skala no 1,5 līdz 5.

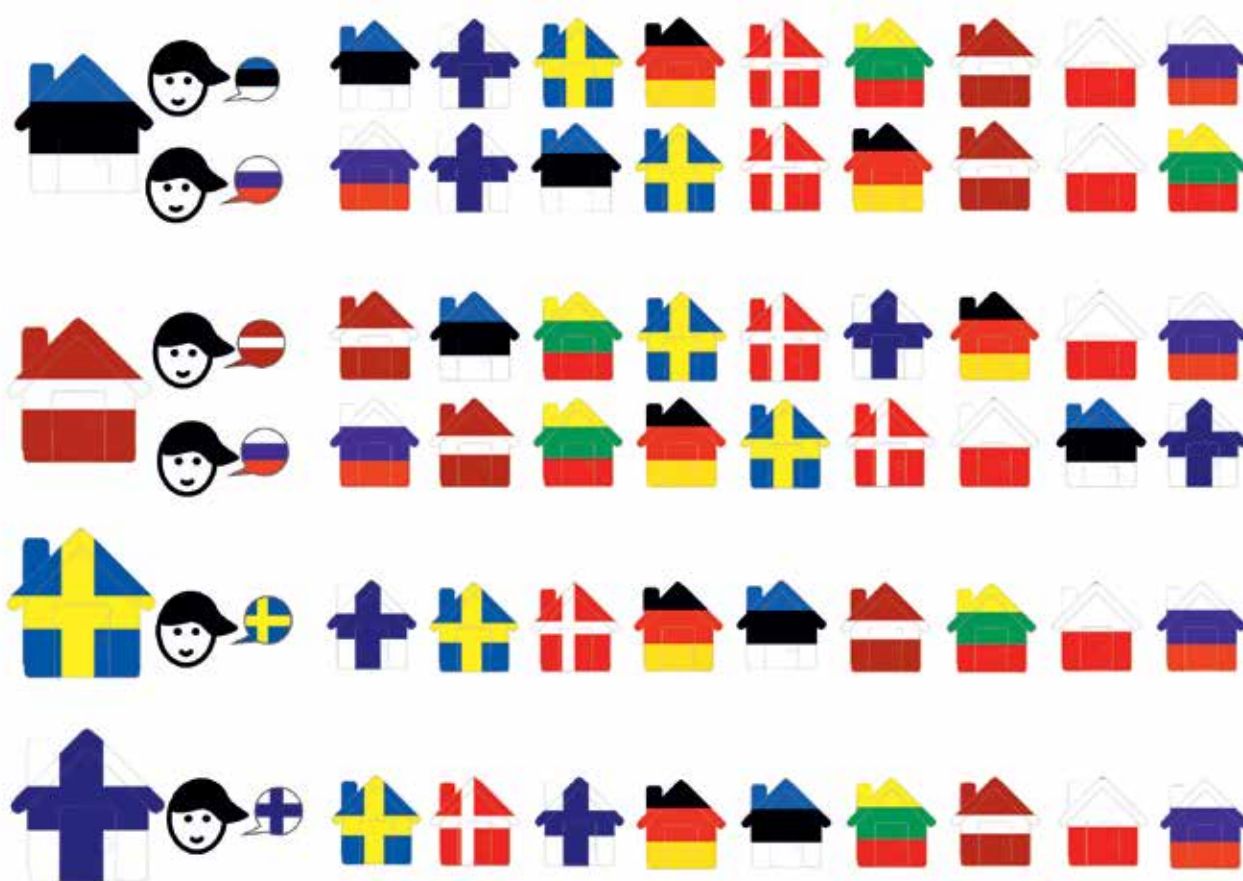
Konkrētas asociācijas nebūt nenozīmē, ka skolēniem ir vienlīdz laba vai slikta izpratne par šo periodu. Tomēr **faktu, ka skolēniem no visām četrām valstīm ir samērā līdzīgas asociācijas ar viduslaikiem, var izmantot kā vienotu pamatu starptautiskai sadarbībai (piem., apmaiņas projektiem), lai veicinātu savstarpēju sapratni un kohēziju nākotnē.** No otras puses, **faktu, ka asociācijas ar PSRS tik ļoti atšķiras, var uzskatīt par pazīmi, kas liecina par ļoti atšķirīgu izpratni un, iespējams, ļoti atšķirīgām zināšanām par šo vēstures periodu.** Tādā gadījumā ir ieteicamas vienotas izglītojošās aktivitātes, līdzekļi un starptautiskas visu grupu jauniešu apmaiņas programmas.

Cik tuvi vai atsvešināti jūtas reģionā dzīvojošie jaunieši

Lai noteiktu, kā skolēni uztver kaimiņvalstīs dzīvojošās tautas, mēs izmantojām sociometrisko metodi „Iela”, kuras ietvaros respondentiem tika lūgts izvēlēties māju deviņām dažādu tautību ģimenēm uz Ielas. Respondentiem bija jāiedomājas, ka viņu apkārtnē plāno ievākties šādas ģimenes: igauņu ģimene, dāņu ģimene, somu ģimene, vācu ģimene, latviešu ģimene, lietuviešu ģimene, poļu ģimene, krievu ģimene un zviedru ģimene. Izņemot tautību, netika sniegta nekāda papildu informācija par ģimeni. Skolēniem tika teikts, ka, tā kā viņi ielā dzīvo jau ļoti ilgi, viņi varēja izvēlēties, kurā vietā šajā ielā dzīvot katrai no šīm ģimenēm. Viņiem tika dots arī norādījums, ka gadījumā, ja viņi nevar izlemt vai noteikt kādas ģimenes dzīvesvietu, pamatojoties tikai uz tautību, viņi drīkst izvietot vairākas vai visas ģimenes vienā mājā.

Kopumā 58 skolēni atteicās pildīt šo uzdevumu, bet 83 skolēni izvietoja visas ģimenes vienā mājā. Apmēram puse no skolēniem, kuri atteicās veikt uzdevumu vai izlēma izvietot visas ģimenes vienā mājā, bija no Zviedrijas. Pārējie skolēni samērā vienādās daļās bija no pārējām trīs valstīm. Analīze par Igauniju un Latviju tika veikta atsevišķi par etniskajiem igauņiem un krieviem, jo viņu attieksmes būtiski atšķīrās. Tāda pati pieeja netika lietota attiecībā uz Somiju un Zviedriju, jo vairākuma un mazākuma grupu atbildes būtiski neatšķīrās. Rezultāti ir attēloti 5. grafikā.

5. attēls. Sociometriskās metodes „Iela” rezultāti sešās grupās.

Piezīme. Rezultāti ir parādīti atsevišķi sešām grupām: EstEst – Igaunijas skolēni, kuri mācās skolās ar igauņu mācību valodu; RusEst – Igaunijas skolēni, kuri mācās skolās ar igauņu un krievu mācību valodu; LatLat – Latvijas skolēni no skolām ar latviešu mācību valodu; LatRus – Latvijas skolēni no skolām ar latviešu un krievu mācību valodu; Swe – Zviedrijas skolēni; Fin – Somijas skolēni. Tautības attiecīgā apzīmējuma vieta parāda, cik tālu vidēji konkrētā grupa izvietoja ģimeni no attiecīgās tautas.

- **Vidēji vispozitīvākie viedokļi tika izteikti par zviedru un somu ģimenēm**, aiz kurām tūlīt sekoja igauņu ģimenes. **Vistālākie kaimiņi bija krievu un poļu ģimenes.**
- **Visās grupās par tuvākajiem kaimiņiem tika uzskatītas savas tautības ģimenes**, un tās tika izvietotas vidēji 1,8–1,9 mājas no pašu mājām.
- Latvijas krieviem un Igaunijas krieviem vispozitīvākie uzskati bija par krievu ģimenēm. Latvijas krievu gadījumā atšķirība starp krievu un latviešu ģimenēm bija neliela. Igaunijas krievu gadījumā rezultāti liecina par lielāku spriedzi un/vai nošķirtību no vietējās vairākuma grupas (igauņiem).
- Igaunņu skolēni par labākajiem kaimiņiem atzina igauņus, somus un zviedrus.
- Igaunijas krievu skolēni par labākajiem kaimiņiem atzina krievus, somus un igauņus.
- Somu skolēni par labākajiem kaimiņiem atzina somus, zviedrus, dāņus un vāciešus.
- Latviešu skolēni par labākajiem kaimiņiem atzina latviešus, igauņus un lietuviešus.
- Latvijas krievu skolēni par labākajiem kaimiņiem atzina krievus, latviešus un dāņus.
- Zviedru skolēni par labākajiem kaimiņiem atzina zviedrus, dāņus un somus.

Identifikācija

Lai analizētu un salīdzinātu jauniešu identitāti visās četrās valstīs, jaunieši tika aicināti novērtēt 19 grupu un kategoriju nozīmīgumu (3. tabula zemāk) sev, kā arī tās pašas kategoriju nozīmīgumu visām četrām tautām (igauņi, somi, latvieši un zviedri). Identifikācijas kategorijas sākās ar plašākām grupām, piemēram, „pasaulē pilsonis” un beidzās ar „skolēns manā klasē”. Vērtēšanas skala bija no –1 (es nesaistu sevi ar šo grupu) līdz 3 (es piederu šai grupai, un piederība tai man ir ļoti svarīga). Starpvērtības ir 0 (grupa man neko nenožīmē), 1 (es piederu šai grupai, bet piederība tai man nav svarīga) un 2 (es piederu šai grupai, un piederība tai man ir svarīga). Zemāk mēs analizējam datus, nosakot respondentu daudzumu procentos katrā grupā, kuri konkrētu kategoriju uzskatīja par svarīgu vai ļoti svarīgu (2 vai 3). Visvairāk un vismazāk svarīgās identifikācijas ir 2. tabulā, bet viss saraksts un nozīme skolēniem ir redzama 3. tabulā.

2. tabula. Trīs vissvarīgākās un trīs vismazāk svarīgās identifikācijas

	Vissvarīgākā identifikācija	II svarīgākā identifikācija	III svarīgākā identifikācija	III mazāk svarīgā	II mazāk svarīgā	Vismazāk svarīgā
EstEst	Pilsonis	Skolēns	Eiropietis	A-Eiropietis	Konservatīvs	Bij. PSRS
	83,2	77	68,6	11,3	10,1	3,6
RusEst	Skolēns	Eiropietis	Reģionāls	Konservatīvs	Skandināvu	R-Eiropas
	60,4	52,6	42,9	11,3	10,5	8,2
Fin	Pilsonis	Ziemeļvalstu	Skolēns	Konservatīvs	A-Eiropietis	Bij. PSRS
	80,0	67,2	53,5	7,5	6	3,7
LatLat	Pilsonis	Skolēns	Baltijas valstu	Bij. PSRS	Somugru	Skandināvu
	91,6	83,6	73,7	8,7	7,4	5,1

¹ Skaidrības labad mēs izšķiram starp identitāti un identifikāciju. Saskaņā ar Sociālās identitātes teoriju (Tajfel 1981: 225) identitāte tiek definēta kā „indivīda pašapziņas daļa, kura rodas no viņa zināšanām par piederību kādai sociālajai grupai (vai grupām) apvienojumā ar vērtībām un emocionālo nozīmīgumu saistībā ar šo piederību”. Identifikācija parasti tiek mērīta tikai kā indivīda piederības kādai grupai apzināšanās. Šajā pētījumā mēs definējam identitāti kā dažādu identifikāciju kombināciju, papildus zināšanām vērtējot arī piederības vērtību (nozīmīgumu).

	Vissvarīgākā identifikācija	II svarīgākā identifikācija	III svarīgākā identifikācija	III mazāk svarīgā	II mazāk svarīgā	Vismazāk svarīgā
RusLat	Skolēns	Reģionāls	Pilsonis	Somugru	R-Eiropas	Skandināvu
	83,6	72,4	61,9	14	7	2,3
Swe	Pilsonis	Skolēns	Skandināvu	Bij. PSRS	Baltijas valstu	Somugru
	42,5	40,5	35,6	4	3,5	3,5
Kopumā	Pilsonis	Skolēns	Reģionāls	A-Eiropietis	Konservatīvs	Bij. PSRS
	71,4	63,1	53,3	10,5	9,4	6,1

Piezīme. % skolēnu, kuri šo identifikāciju uzskatīja par sev svarīgu vai ļoti svarīgu

2. tabulā redzams, ka izplatītākās identifikācijas četrāsgrupās ir savas valsts pilsonis, kam tūlīt seko skolēns. Krieviski runājošajiem respondentiem vissvarīgākā identifikācija ir skolēns. Izrādās arī, ka samērā būtiskas ir reģionālās identifikācijas, kas ir trešā svarīgākā identifikācija visās grupās (neatkarīgi no tā, vai tas ir skandināvs, eiropietis vai persona, kas dzīvo pie Baltijas jūras – reģionāls). Visretākās identifikācijas ir bij. PSRS pilsonis, Austrumeiropas un konservatīvs.

3. tabula. Identifikācijas un skolēnu procents, kuri uzskata konkrētu identifikāciju par svarīgu vai ļoti svarīgu četrās valstīs un sešās grupās

Identifikācija (saīsinājums)	Vidējais rezultāts	Vidējie rādītāji grupās (n)					
		EstEst (389)	EstRus (134)	Fin (421)	LatLat (390)	LatRus (43)	Swe (404)
[Respondenta valsts] pilsonis Nacionālā	71,4	83,2	41,8	80,0	91,6	61,9	42,5
Skolēns no manas skolas/klases	63,1	77,0	60,4	53,5	83,6	62,8	40,5
Mana reģiona iedzīvotājs (Reģionālā)	53,3	64,4	42,9	51,7	72,4	62,8	28,0
Eiropas Savienības pilsonis	52,7	68,6	52,6	49,0	65,9	58,1	27,9
Pasaules pilsonis – Vispasaules	43,4	51,4	38,1	42,5	50,3	44,2	31,7
Ziemeļvalstu	40,5	53,5	12,7	67,2	22,0	18,6	30,9
Kādas biedrības vai kustības loceklis	38,1	39,2	21,2	34,8	56,8	25,6	29,3
Cilvēks, kurš dzīvo pie Baltijas jūras	37,3	43,8	41,8	27,7	66,2	52,4	9,7
Baltijas	34,4	52,8	33,1	8,0	73,7	51,2	3,5
Manas etniskās grupas loceklis	30,9	29,1	24,1	26,7	55,4	35,7	14,9
Ziemeļeiropas	28,3	37,0	15,0	47,0	16,9	25,6	17,1
Persona ar liberāliem uzskatiem	27,1	28,4	20,3	31,3	30,2	23,3	21,5
Skandināvijas	22,6	17,8	10,5	37,7	5,1	2,3	35,6
Somugru	20,7	38,4	13,4	36,9	7,4	14,0	3,5

Identifikācija (saīsinājums)	Vidējais rezultāts	Vidējie rādītāji grupās (n)					
		EstEst (389)	EstRus (134)	Fin (421)	LatLat (390)	LatRus (43)	Swe (404)
Vairākām kultūrām piederoša persona – daudzkultūru	19,7	29,9	19,5	14,5	21,1	37,2	11,9
Rietumeiropas	13,5	15,0	8,2	17,7	11,8	7,0	11,9
Austrumeiropas	10,5	11,3	22,4	6,0	15,6	14,0	5,0
Persona ar konservatīviem uzskatiem	9,4	10,1	11,3	7,5	12,3	19,0	6,2
Bij. PSRS pilsonis	6,1	3,6	14,9	3,7	8,7	20,9	4,0
Kopumā	27,2	33,1	22,4	28,6	32,5	28,1	16,5

- Vidējais rādītājs visās grupās un identifikācijas bija ļoti tuvu vidējam aritmētiskajam – 0,89. Procentuāli 27,2 % skolēnu visās grupās uzskatīja dotās kategorijas par svarīgām vai ļoti svarīgām. Tomēr grupas būtiski atšķīrās: **EstEst un LatLat grupas identificēja sevi vidēji spēcīgāk ar visām grupām**, kam sekoja somi un Latvijas krievi. Zviedru skolēni dotās kategorijas vērtēja izteikti zemāk nekā pārējie.
- Jauniešiem četrās valstīs trīs **svaīgākās identifikācijas bija vietēji orientētas: „[respondenta valsts] pilsonis”, „manas skolas/klases skolēns” un „mana reģiona iedzīvotājs”**. Pirmā būtiskākā pārvalstiskā identifikācija dažādās valstīs atšķiras – Eiropas Igaunijā, Ziemeļvalstu Somijā, Baltijas Latvijā un Skandināvijas Zviedrijā.
- **Visās vairākuma grupās visaugstāk vērtētā identifikācija ir nacionālā identifikācija**, tikai minoritāšu grupas (EstRus un LatRus) tās vērtē nedaudz zemāk. **EstRus šajā ziņā ir īpaši sensitīva grupa** ar viszemāko nacionālās identifikācijas rādītāju. Viņu Igaunijas pilsoņa identifikācija ir mazāk izteikta nekā Eiropas pilsoņa un reģionālā identifikācija un vienāda ar Baltijas jūras reģiona identifikāciju.
- Ir interesanti piebilst, ka identifikācija **„persona, kura dzīvo pie Baltijas jūras”** tiek vērtēta samērā augstu, līdzīgi kā **„Ziemeļvalstu” vai „Baltijas”**. Ja latvieši un Latvijā un Igaunijā dzīvojošie krievi par svarīgāko uzskata pirmo, tad igauņi, somi un zviedri augstāk vērtē identifikāciju „Ziemeļvalstu”. Šīs divas identifikācijas ir visaugstāk vērtētās, salīdzinot ar citām pārvalstiskām un reģionālām identifikācijām. Jaunieši mazāk identificē sevi ar Ziemeļeiropu un Baltiju, vēl mazāk ar Skandināviju un vismazāk ar Rietumeiropu vai Austrumeiropu.
- Savstarpēji salīdzinot dažādus identitātes līmeņus (vispasaules, Eiropas, nacionālais, etniskais un reģionālais), rezultāti liecina, ka jaunieši visaugstāk vērtē nacionālo identifikāciju, kam seko vietējā un reģionālā, Eiropas un vispasaules identifikācija. Pārsteidzoši **maza nozīme tiek piešķirta etniskajai identifikācijai**.
- Vismazāk svarīgās vai pat pretējās identifikācijas grupās atšķiras vairāk. Identifikācijas, kuras jaunieši Igaunijā, Somijā, Latvijā un Zviedrijā caurmērā uzskata **par tādām, kas uz viņiem neattiecas, ir „(Bij.) PSRS pilsonis”, „persona ar konservatīviem uzskatiem”, un „Austrumeiropas”**. Bij. PSRS pilsoni vismazāk norāda somi un igauņi. Skandināvija šķiet ir vistālāk no abām Latvijas grupām, kā arī Igaunijas krievi, kuri kopā ar Latvijas krievi arī vismazāk identificē sevi ar Rietumeiropu.

Vienotas identitātes prognoze

Saskaņā ar kontaktu hipotēzi (Allport, 1964; Pettigrew & Tropp, 2006) mēs pārbaudījām, vai skolēniem, kuriem ir vairāk draugu citās grupās, kuri biežāk ir apmeklējuši citas valstis un kuriem ir labākas zināšanas par šīm valstīm, ir arī izteiktāka reģionālā identifikācija ar Baltiju un Ziemeļvalstīm. Tā kā pētījums nebija ne eksperimentāls, ne ilgtermiņa, nevar teikt, ka starp šiem mainīgajiem pastāv kāda saikne. Tomēr teorijā un vairākos iepriekš veiktos pētījumos (Jasinskaja-Lahti, Liebkind, 1998; Gaudet un Clément, 2005) ir iegūti pierādījumi, ka, jo vairāk kontaktu un (jo īpaši) draugu (Pettigrew, 1997; Pettigrew & Tropp, 2006; Turner, Hewstone, Voci, Vonofakou, 2008) ārpus savas grupas, jo pozitīvāka attieksme un izteiktāka attiecīgā identitāte.

Zināšanas par kaimiņvalstīm, draugi tajās un kaimiņvalstu apmeklējumi tika izmantoti, lai noteiktu, vai tie veicina izteiktāku reģionālo identitāti (Ziemeļvalstis, Baltija, Ziemeļeiropa un persona, kura dzīvo pie Baltijas jūras). Varētu būt interesanti pieminēt, ka Zviedrijas skolēni, šķiet, mazāk pārzina savas un citu valstu vēsturi, bet skolēniem Latvijā ir vislabākās zināšanas par savas valsts un kaimiņvalstu vēstures faktiem. Visu valstu skolēnu vidū sakarība starp kaimiņu vēstures zināšanām un sevis identificēšanu ar Ziemeļvalstīm, Ziemeļeiropu un personu, kura dzīvo pie Baltijas jūras, bija pozitīva un statistiski nozīmīga. Bija tikai viens izņēmums: sakarība ar identifikāciju ar Baltijas jūru bija pozitīva, bet statistiski nenozīmīga latviešu skolēnu vidū.

Mēs analizējām arī to, vai tam, ka skolēniem ir draugi kaimiņvalstīs, ir saistība ar tām pašām četrām reģionālajām identifikācijām: Ziemeļvalstis, Baltija, Ziemeļeiropa un persona, kura dzīvo pie Baltijas jūras. **Četru reģionālo identifikāciju nozīme skolēniem, kuriem ir draugi kaimiņvalstīs, salīdzinot ar skolēniem, kuriem nav draugu kaimiņvalstīs, parasti ir izteiktāka.** Analizējot visas četras valstis kopumā, ir vērojama statistiski nozīmīga atšķirība visu četru identifikāciju gadījumā. Skolēni, kuriem ir draugs vismaz vienā no valstīm, vairāk identificē sevi ar Ziemeļvalstīm, Baltiju, Ziemeļeiropu un personu, kura dzīvo pie Baltijas jūras.

Lai arī kaimiņvalstu apmeklējumu ir vairāk nekā draugu šajās valstīs, tomēr katrs ceturtais skolēns nekad nav bijis nevienā no trīs kaimiņvalstīm. **Četru reģionālo identifikāciju nozīme skolēniem, kuri ir apmeklējuši kaimiņvalstis, parasti ir izteiktāka nekā skolēniem, kuri nekad nav bijuši nevienā no kaimiņvalstīm.** Analizējot visas četras valstis kopumā, ir vērojama statistiski nozīmīga atšķirība visu četru identifikāciju gadījumā. Skolēni, kuri ir apmeklējuši vismaz vienu valsti, vairāk identificē sevi ar Ziemeļvalstīm, Baltiju, Ziemeļeiropu un personu, kura dzīvo pie Baltijas jūras. Lielākā ietekme uz reģionālo identifikāciju bija vēstures zināšanām un apmeklējumiem. Tādējādi plašākas skolēnu zināšanas var stiprināt reģionālo identitāti, un šajā ziņā pozitīva ietekme ir BJR vēstures popularizēšanai.

Secinājums ir tāds, ka jauniešiem ir dažādu līmeņu zināšanas. Tomēr Zviedrijas skolēniem, šķiet, ir visvājākās savas un citu valstu vēstures zināšanas, bet šķiet, ka visvairāk zina Latvijas skolēni. Ir pozitīva sakarība starp kaimiņvalstu vēstures zināšanām un izteiktāku reģionālo identitāti skolēnu vidū visās četrās valstīs. Ir arī pozitīva sakarība starp draugu apciemošanu un draugiem šajās valstīs, un tas stiprina reģionālo identitāti. Lai veicinātu reģionālo kohēziju, ir svarīgi izglītēt skolēnus par reģiona vēsturi. Jau pastāv vienots pamats: skolēniem visās četrās valstīs rūp Baltijas jūra, un viņi izjūt vienotu atbildību par to. Viņi arī uztver viduslaikus, Hanzas savienību, sociālos tīklus un vienlīdzību kā vienojošus faktorus. Vienprātība par neseniem vēstures notikumiem padomju laikā ir mazāka, un tāpēc ir jārunā par problemātiskām vēstures tēmām.

2. pētījums: vidusskolas vēstures mācību programmas

Vidusskolas līmeņa vēstures mācību programmas ir svarīgas divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, tās dod iespēju apzināties konkrētu identitāti. Otrkārt, mācību programma ļauj pilnveidot skolēnu prasmes, vērtības un zināšanas. Šīs sadaļas mērķis ir aplūkot, kā Baltijas jūras reģiona (BJR) vēsture atspoguļojas dažādās tēmās (notikumi un cilvēki kaimiņvalstīs) un skolēnu prasmēs valstu vidusskolas vēstures mācību programmās, kā arī ieteikt, kā uzlabot reģiona vēstures tēmu apguvi skolās.

Vidusskolas vēstures mācību programmu saturs

Igaunijā un Somijā mācību programmās ir obligātie un fakultatīvie kursi. Latvijā tiek piedāvāts tikai viens kurss, kurš ir obligāts visā vidusskolā, savukārt Zviedrijā tiek piedāvāti dažādi kursi, un skolas var lemt par mācāmo profilu, bet skolēni var izvēlēties sev tīkamāko. Vēstures mācību kursu sarakstu četrās valstīs skatīt 4. tabulā.

4. tabula. Titles of official history courses in Estonia, Finland, Latvia and Sweden
Oficiālo vēstures kursu nosaukumi Igaunijā, Somijā, Latvijā un Zviedrijā

Igaunija

Obligātie kursi

Vispārīgā vēsture¹

Igaunijas vēsture I²

Igaunijas vēsture II³

Mūslaiku vēsture I – Igaunija un pasaule divdesmitā gadsimta pirmajā pusē

Mūslaiku vēsture II – Igaunija un pasaule divdesmitā gadsimta otrajā pusē

Mūslaiku vēsture III – galvenās attīstības iezīmes divdesmitajā gadsimtā: Igaunija un pasaule

Fakultatīvie kursi

Pasaules vēsture: civilizācijas ārpus Eiropas

Eiropas valstu un Amerikas Savienoto Valstu vēsture

Somija

Obligātie kursi

Cilvēks, vide un kultūra (HI1)

Eiropietis (HI2)

Starptautiskās attiecības (HI3)

Pavērsieni Somijas vēsturē (HI4)

Fakultatīvie kursi

Somija no senajiem laikiem līdz autonomijai (HI5)

Kultūru sastapšanās (kultūras ārpus Eiropas) (HI6)

Latvija

Obligātais kurss: Latvijas un Pasaules vēsture

ZviedrijaVēsture 1a1⁴Vēsture 1a2⁵Vēsture 1b⁶Vēsture 2a⁷Vēsture 2b⁸ Kultūras vēstureVēsture 3⁹*Piezīmes.*¹ *Pasaules vēsture*² *līdz 17. gadsimta sākumam;*³ *līdz 19. gadsimta beigām;*⁴ *vienota visām profesionālās izglītības programmām un tehniskajam grādam, skatīt A Pielikumu;*⁵ *vienota visām profesionālās izglītības programmām un tehniskajam grādam (1a1 turpinājums un galvenokārt fakultatīva)*⁶ *vienota EK, ES, HU, NA un SA vai kā viens kurss 1a1 un 1a2 vietā, skatīt A Pielikumu;*⁷ *vienota universitātes sagatavošanas kursos, galvenokārt fakultatīva (pēc 1a2 vai 1b);*⁸ *vienota ES un HU, skatīt A Pielikumu;*⁹ *vienota universitātes sagatavošanas kursos HU, EK, ES, NA, SA (fakultatīva pēc 2a vai 2b).*

BJR vēsture kā viena no mācību programmas tēmām vai kā atsevišķa tēma nacionālajos, reģionālajos vai mūsdienu vēsturesursos varētu tikt iekļauta ar nolūku izglītēt jauniešus, lai viņi vairāk zinātu par saviem kaimiņiem un tādējādi justos savstarpēji tuvāki. Tā kā reģions ir orientēts uz turpmāku sadarbību ekonomikas, vides aizsardzības, kultūras un politikas jomā, tad izglītoti un informēti jaunieši nākotnē veicinās labāku komunikāciju un savstarpējo sapratni. Tādējādi BJR vēstures tēmas, kuru ietvaros tiktu skaidrotas reģionā pastāvošās līdzības, atšķirības un saiknes, būtu liels ieguldījums cīņā ar stereotipisko domāšanu un aizspriedumiem par reģionu kopumā. Mūsdienu, izglītība ir galvenais cilvēka uztveri veidojošais elements, un tāpēc BJR vēstures kursi varētu būt lielā mērā noderīgi visam reģionam.

Attiecībā uz kohēziju ir vēlams, lai visās četrās valstīs mācību programmās tiktu ietverta reģiona vēsture. Ir acīmredzama saistība starp valstīm, kas ir ietekmējusi reģiona attīstību kopumā. Ir svarīgi un ir iespējams akcentēt kopīgo BJR vēsturi visās mācību programmās un pilnveidot skolēnu prasmes, liekot viņiem analizēt notikumus reģionā, tā rezultātā nodrošinot izpratni par reģionā pastāvošajām atšķirībām un līdzībām.

Igaunija izceļas ar to, ka tur vidusskolas vēstures mācību programmās un papildu dokumentos ar Baltijas jūras reģionu saistītās tēmas tiek minētas un izklāstītas samērā skaidri. Informācijas detalizētības līmenis liecina, ka Igaunijas mācību programmā kaimiņvalstu tēmai ir atvēlēta būtiska vieta. Somijas mācību plānā epizodiski parādās ar reģiona vēsturi saistīta informācija, un mācību programma struktūras ziņā, kur liela uzmanība tiek pievērsta konkrētām tēmām, ir līdzīga Igaunijas programmai. Abās valstīs ir pieminētas skolēnu prasmes un mācību rezultāti, savukārt Latvijā un, jo īpaši, Zviedrijā, skolēnu prasmēm tiek pievērsta sīkāka uzmanība. Latvijā kaimiņvalstīs mācību programmā nav minētas, taču skolotāju papildu plānos ir vairākas ar BJR vēsturi saistītas tēmas, kā rezultātā skolotāju plāni, ja tie tiek īstenoti, nodrošina reģiona vēstures aplūkošanu.

Pamatojums un ieteikumi turpmākai izglītošanai par reģiona vēsturi

No plašākas kohēzijas viedokļa raugoties, šos trūkumus varētu novērst ar jauniem mācību materiāliem BJR vēsturē. Pieejas dažādās valstīs atšķiras. Igaunijā un Somijā ar BJR saistītās tēmas ir ietvertas pašreizējos mācību plānos. Tāpēc iespēja labāk strukturēt BJR tēmu būtu, papildinot pašreizējos kursus ar BJR tēmām.

Igaunijā:

- Igaunijā Igaunijas vēstures un mūsdienu vēsturesursos ir nodrošinātas iespējas koncentrēties uz reģiona vēsturi.
- Igaunijā saprātīgs šķiet fakultatīvs 35 stundu garš BJR kurss, jo vidusskolām ir jāpiedāvā 11 fakultatīvie kursi, un ja ir viens ar jau esošiem materiāliem un iespējamiem kursu plāniem, skolām nebūtu jāizstrādā īpaši fakultatīvie kursi.

Somijā:

- Somijas gadījumā saistība ar reģionu ir vērojamaursos Hi3 un Hi5. Vienā no tiem galvenā uzmanība ir pievērsta starptautiskajām attiecībām, un tāpēc varētu būt iespējams izmantot tēmas par attiecībām Baltijas jūras reģionā, savukārt otrs ir Somijas valsts vēstures kurss, kurā arī ir tēmas saistībā ar kaimiņvalstīm.
- Somijā materiālu popularizācija un apmācība varētu novest līdz fakultatīvam BJR vēstures kursam dažās skolās. Ir samērā izplatīta prakse, ka gadījumos, kad gan skolotāju, gan skolēnu interesē kāda konkrēta vēsture tēma, tā skolās tiek pievienota kā fakultatīvs kurss.

Latvijā un Zviedrijā vēstures mācību programma ir vispārīgāka. Akcents ir uz skolēnu kompetenci, un tēmas ir plašas. Nebūtu samērīgi mainīt abas mācību programmas, norādot konkrētas mācību tēmas. Vēstures mācību plānu Zviedrijā veido vairāki brīvas izvēles un obligātie kursi, un to mainīšana tikai ar mērķi pievienot ar BJR saistītas tēmas būtu bezjēdzīgi un neīstenojami laika un resursiem dēļ, kas tiktu izšķiesti, pārrakstot mācību programmu, kas sastāv no sešiem dažādiem kursiem.

Latvijā:

- Konkrētu ar BJR saistītu tēmu pievienošana samērā vispārīgā mācību programmā būtu grūts uzdevums, tāpēc pastāv iespēja vērsties pie skolotājiem ar aicinājumu savās stundās izmantot materiālus par BJR. Plašas tēmas abās mācību programmās piedāvā vairākas iepriekš minētās iespējas, lai runātu par BJR vēsturi, un min ilustrējošus un izpratni veicinošus piemērus.
- Uzlabot skolēnu prasmes ar savstarpēji saistītas un dažādotas BJR vēstures palīdzību varētu, rosinot skolotājus ar BJR vēstures materiāliem, metodēm un arī apmācībām, lai koncentrētos uz tēmu. Lielāka skolotāju informētība par jauniem interaktīviem un saistošiem mācību materiāliem par BJR ir pirmais solis ceļā uz to, lai nodrošinātu, ka BJR vēsture tiek iekļauta vēsturesursos.
- Latvijā abu pastāvošo skolotāju plānu īstenošana un jauna plāna izstrāde ar galveno akcentu uz reģionu, papildu materiāliem un apmācību nodrošinātu padziļinātu reģiona vēstures apguvi.

Zviedrijā:

- Risinājums būtu ar materiālu un apmācību palīdzību iepazīstināt skolotājus ar BJR tēmām, lai piemēri, kurus viņi izmanto savās stundās, būtu vairāk reģionāli.
- Zviedrijā bez mācību materiāliem un apmācības, vairāk uzmanības reģionam varētu pievērst sadarbība ar skolotāju asociāciju un grāmatu izdevējiem.

Tāpēc, lai veiktu izmaiņas, ir nepieciešama lielāka sadarbība. Lobēšana attiecīgo valstu izglītības iestādēs papildus veicinātu BJR vēstures mācīšanu. Tomēr šobrīd mācību programmu izmaiņas šķiet problemātiskas, jo visas valstis pēdējo divu gadu laikā jau ir veikušas izmaiņas savās mācību programmās. Tādējādi pirmais solis būtu celt informētības līmeni skolotāju, skolu, grāmatu izdevēju un skolotāju asociāciju vidū, lai palielinātu interesi un uzlabotu zināšanas par šo tēmu.

3. pētījums: skolotāju pieeja reģiona vēstures mācīšanai

Galvenie šī pētījuma mērķi bija noteikt, kādas metodes un materiālus skolotāji izvēlas un izmanto; konstatēt, kāds tehniskais aprīkojums ir pieejams; kāda ir skolotāju pieeja Baltijas jūras reģiona (BJR) vēsturei. Rezultātā, nākotnē izstrādājot mācību materiālus par BJR vēsturi, varētu ņemt vērā skolotāju vēlmes un iespējas.

Mācīšanas mērķi

Pirmkārt, mēs jautājām skolotājiem, kādiem mērķiem, mācot vēsturi, viņi pievērš galveno uzmanību. Mēs aicinājām viņus novērtēt dažādus mērķus no vissvarīgākā līdz vismazāk svarīgajam. Kopumā bija deviņas iespējas. 5. tabulā attēloti ar mācību mērķiem saistītie vispārīgie rezultāti pēc to nozīmīguma.

5. tabula. Cik lielu uzmanību vēstures mācīšanā jūs pievēršat šādiem mērķiem?

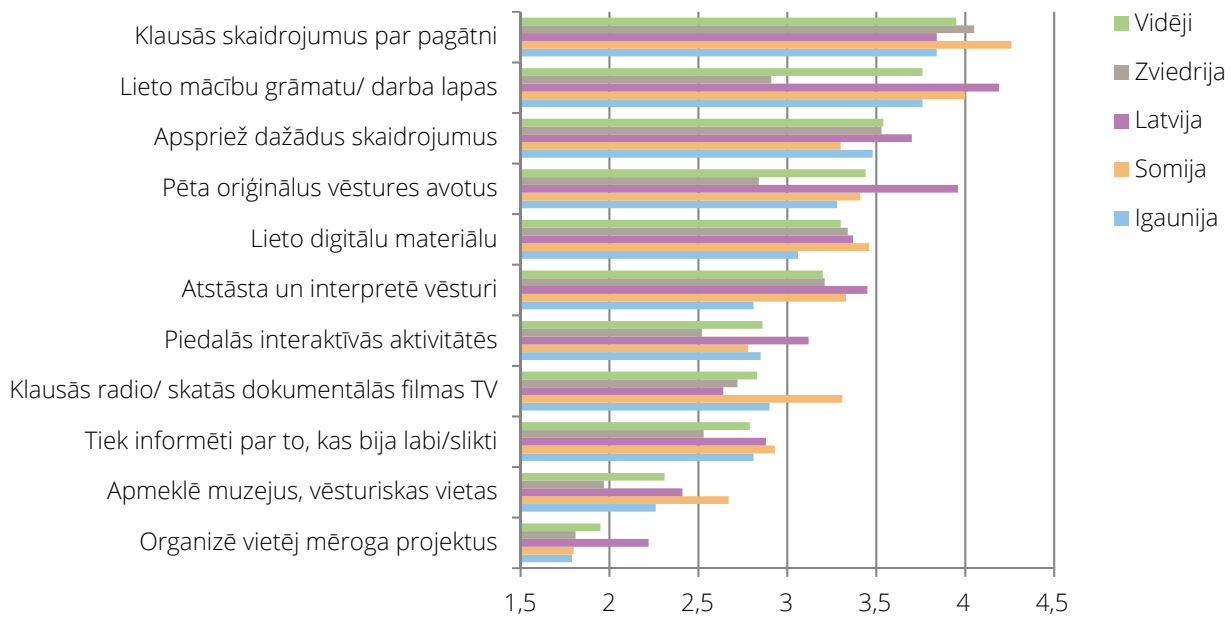
Vērtējums	Cik lielu uzmanību vēstures mācīšanā jūs pievēršat šādiem mērķiem? (Novērtējiet no svarīgākā līdz vismazāk svarīgajam)	Vidējais vērtējums
1	Es vēlos, lai mani skolēni iegūtu zināšanas par galvenajiem faktiem un viņiem būtu vispārīga izpratne par vēsturi	4,01
2	Es vēlos, lai viņi, balstoties uz vēsturi, spētu skaidrot pašreizējo situāciju pasaulē un konstatēt izmaiņu tendences	4,26
3	Es vēlos, lai viņi iedomātos, kā bija dzīvot pagātnē, ņemot vērā dažādus viedokļus	4,85
4	Es vēlos, lai viņi apzinātos savas tautas un sabiedrības tradīcijas, raksturīgās pazīmes, vērtības un stāstu	5,00
5	Es vēlos, lai viņi izprastu personu rīcību pagātnē, rekonstruējot īpašas situācijas un laikmetīgās domas periodā, kurā viņi dzīvoja (empātija)	5,08
6	Es vēlos, lai viņi spriestu par vēsturiskiem notikumiem atbilstoši cilvēktiesību un civiltiesību standartiem	5,10
7-8	Es vēlos, lai vēsture viņus aizrautu un viņiem tā būtu interesanta	5,34
7-8	Es vēlos, lai viņi apgūtu demokrātijas pamatvērtības	5,34
9	Es vēlos, lai viņi novērtē vēstures liecību un veco ēku aizsardzību	6,03

Vissvarīgākais vispārīgais mērķis ir, lai skolēni apgūtu zināšanas par galvenajiem faktiem, kā arī, lai viņiem būtu vispārīga izpratne par vēsturi. Tas tika uzskatīts par svarīgāko Igaunijā, Somijā un Zviedrijā, savukārt Latvijas vidusskolu vēstures skolotāju svarīgākais mērķis ir, lai skolēni, balstoties uz vēsturi, spētu skaidrot pašreizējo situāciju pasaulē un konstatēt izmaiņu tendences. Papildus tam skolotāji vēlas, lai skolēni iedomātos, kā bija dzīvot pagātnē, ņemot vērā dažādus viedokļus.

Vismazāk svarīgais mērķis ir, lai skolēni novērtētu relikviju un vecu ēku aizsardzību. Tas bija vērojams visās skolotāju grupās. Kopumā var teikt, ka visu skolotāju atbildes ir līdzīgas. Citi mazāk svarīgi mērķi bija demokrātijas pamatvērtību apgūšana, ieinteresētība vēsturē un prieks iedziļināties vēsturē.

Aktivitātes klasē

Lai novērtētu, kā skolotāji vada savas stundas, viņiem tika uzdots jautājums, cik bieži viņu stundās tiek veiktas konkrētas aktivitātes. Atšķirības šajā gadījumā ir acīmredzamākas nekā saistībā ar jautājumu par mācību mērķu svarīgumu. **"Skolēni klausās manus skaidrojumus par pagātni" ir biežākā** (3,94) no aktivitātēm klasē. Otrajā vietā ir mācību grāmatu un darba burtnīcu lietošana, bet trešajā vietā ierindojas dažādu pagātnes skaidrojumu apspriešana. **Visretākā aktivitāte ir „skolēni organizē vietēja mēroga projektus”** (vidēji 1,95). Visi rezultāti pa valstīm ir redzami 6. grafikā.

6. grafiks. Cik bieži pēdējā gada laikā ir veikts sekojošais? Skolēni...

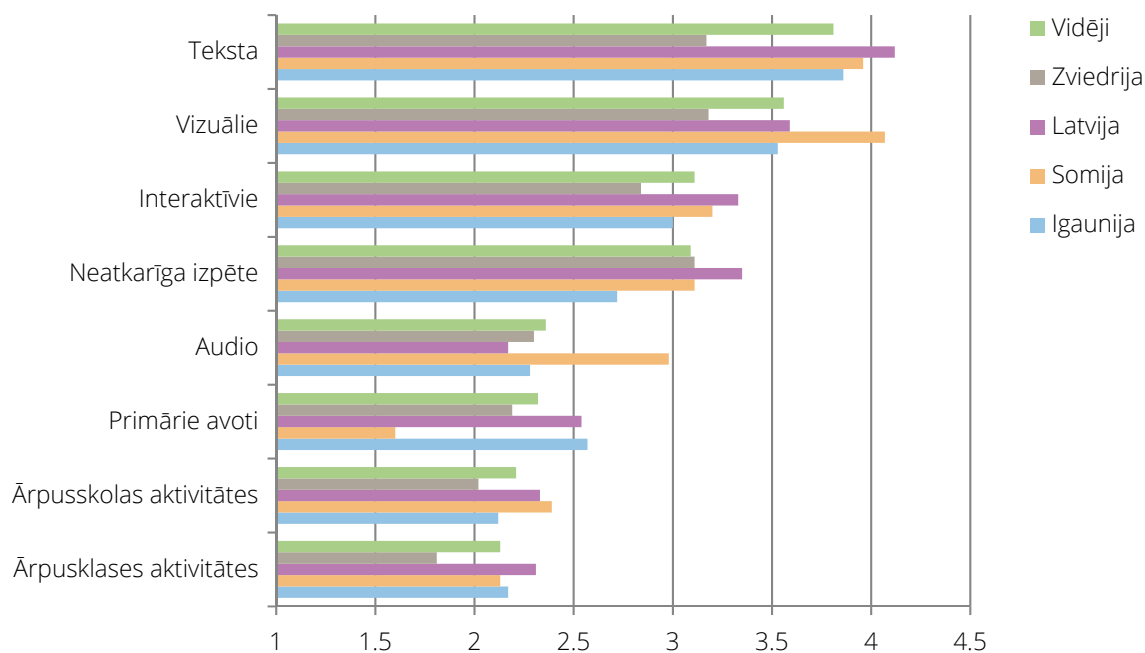
Piezīme. Skolotāji vērtēja variantus skalā no 1 (nekad) līdz 5 (gandrīz vienmēr). Paskaidrojam, ka grafikā attēlota skala no 1,5 līdz 4,5.

Izceļas tas, ka piecos gadījumos Zviedrijas skolotāji aktivitātes veic vismazāk, savukārt Somijas un Latvijas skolotāji vairāk koncentrējas uz aktivitāšu dažādību. Kopumā ņemot, skolotāji izmanto aktivitātes, kuras ir vieglāk organizējamas, un šī iemesla dēļ aktivitātes, kurām ir nepieciešams vairāk laika vai citu resursu, ir mazāk populāras (muzeju apmeklēšana, vietēja mēroga projekti). Nepopulāri ir arī informēt skolēnus par to, kas bija labi vai slikti.

Dažādu materiālu izvēle un lietošana

Lai izvērtētu, kādus materiālus skolotāji lieto un izvēlas visbiežāk, mēs aicinājām viņus tos novērtēt. Uzskates materiāliem salīdzinājumā ar teksta materiāliem tiek dota lielāka priekšroka, taču tie tiek lietoti retāk nekā teksts. Populāras ir arī interaktīvās metodes. Skolotāji izvēlētos ārpuskolas aktivitātes daudz biežāk nekā viņi tās reāli organizē. **Kopumā visām metodēm un materiāliem tiek dota lielāka priekšroka nekā tie tiek reāli izmantoti (izņemot teksta materiālus).**

Skolotāji lielāko priekšroku dod uzskates un teksta materiāliem, interaktīvām un pētnieciskām aktivitātēm, savukārt daudz mazākā mērā tiek izmantoti audio materiāli, primārie avoti, ārpuskolas un ārpusklasses aktivitātes. Detalizētie rezultāti ir atspoguļoti 7. grafikā.

7. grafikā. Kāda veida mācību materiālus un metodes jūs izmantojat?

Piezīme. Skolotāji atbildēja robežās no 1 (nemas) līdz 5 (ļoti). Paskaidrojām, ka grafikā attēlota skala no 1 līdz 4,5.

Visām metodēm un materiāliem tiek dota lielāka priekšroka nekā tie tiek reāli izmantoti (izņemot teksta materiālus). Šķiet, ka vairāk šo veidu materiālus izmanto Latvijas un Somijas skolotāji, taču atšķirības nav būtiskas. Atbildes liecina, ka skolotāji vēlas vairāk uzskates materiālu nekā viņiem ir, kā arī vēlas tos izmantot biežāk nekā teksta materiālus. Liela priekšroka tiek dota arī interaktīvām metodēm.

Aprīkojuma un resursu pieejamība

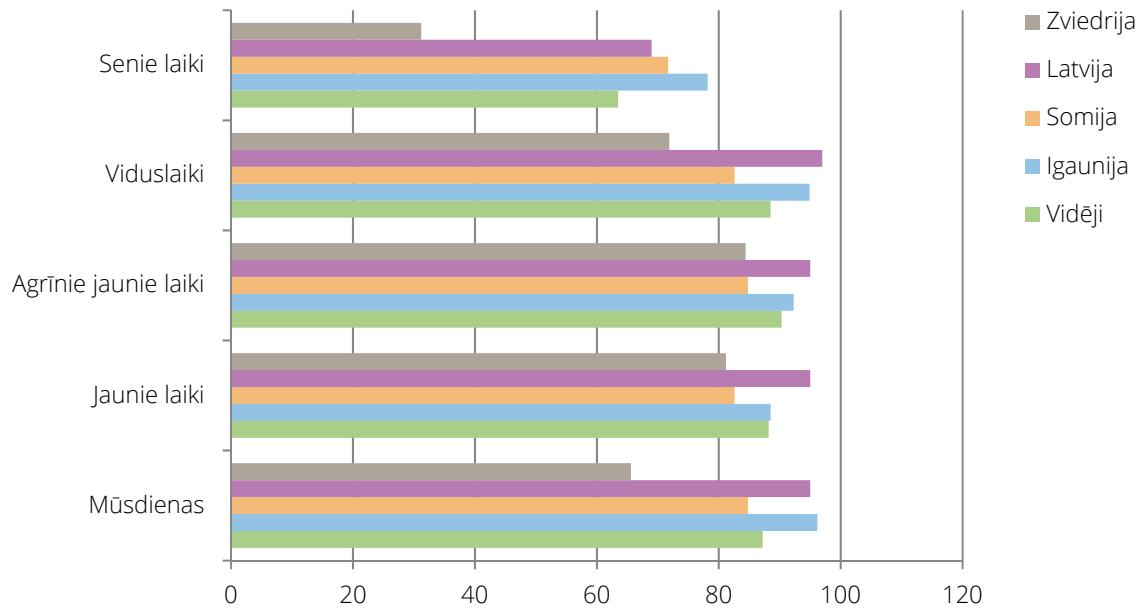
Somijas skolotājiem ir vislielākā pieeja tehniskajam aprīkojumam, un viņi mācību aktivitātēs bieži izmanto datoru. Arī Zviedrijā skolotājiem ir laba pieeja tehniskajam aprīkojumam, taču viņi datoru aktivitātēs klasē izmanto retāk. Igaunijas skolotājiem ir mazāk tehniskā aprīkojuma, taču viņi vienalga datoru dažādām aktivitātēm (stundu sagatavošanai, vērtēšanai un ziņošanai par mājas darbiem, mācīšanai klasē, saziņai ar skolēniem) izmanto biežāk nekā skolotāji Zviedrijā un Latvijā. Vismazāk privilēģētie aprīkojuma un datoru ziņā ir skolotāji Latvijā. Turklāt skolotājiem mazākās apdzīvotās vietās ir mazāka pieeja dažādam tehniskajam aprīkojumam. Tāpēc, izstrādājot jaunus materiālus, ir jāizmanto dažādas pieejas, lai būtu gan aktivitātes, kurās ir nepieciešams tehniskais aprīkojums, gan arī aktivitātes, kurās ir nepieciešama mācību grāmata un darba burtnīca.

Papildus atšķirībām tehniskā aprīkojuma pieejamībā skolotājiem visās četrās valstīs trūkst līdzekļu mācību izbraucieniem. Citi resursi (piem., pamatmateriāli), kopumā ņemot, ir pieejami, bet ir vērojama tendence, ka Latvijas un Igaunijas skolotājiem ir problēmas ar papildu materiāliem. Skolotājiem, šķiet, ir vienlīdzīga pieeja bibliotēkai (izņemot skolotājus Latvijā). Norādījumi par materiālu, tehniskā aprīkojuma un pamatmateriālu izmantošanu skolotājiem lielas problēmas nerada.

Skolotāju pieeja BJR vēsturei

8. grafikā ir attēlots, ka par **BJR tiek runāts saistībā ar visiem periodiem. Tomēr BJR vismazāk tiek pieminēts saistībā ar senajiem laikiem. Šķiet arī, ka Zviedrijas skolotāji BJR mazāk piemin visos periodos, izņemot agrīnos mūsdiākus.** To var skaidrot ar Zviedrijas impērijas dominanti šajā laikā.

8. grafiks. Atzīmējiet periodus, saistībā ar kuriem jūs runājat par BJR vēsturi

Piezīme. Grafikā ir redzams, cik daudz (procentuāli) skolotāju saistībā ar minētajiem vēstures periodiem runā par BJR tēmām.

Periods, kurā BJR tiek minēts visbiežāk, ir agrīnie Jaunie laiki (zviedru jūga periods). Uzreiz pēc tam seko viduslaiki, jauno laiku un mūsdienu vēsture (visos periodos par reģionu runā apmēram 88 % skolotāju). Skolotāji BJR piemin retāk saistībā ar senajiem laikiem (63,5 % skolotāju norāda, ka viņi piemin reģionu).

Kopumā runājot, šķiet, ka lielākā daļa skolotāju savās nodarbībās par BJR runā saistībā ar dažādiem vēstures periodiem. Tas ir mazāk vērojams Zviedrijas skolotāju vidū, un viņi arī izrāda mazāku interesi par jauniem BJR vēstures materiāliem. Neskatoties uz to, vairāk nekā 90 % respondentu ir ieinteresēti izmantot jaunus ar BJR saistītus materiālus. Tādējādi var teikt, ka skolotāji, lai arī, iespējams, ne izteikti strukturētā veidā, tomēr runā par reģiona vēsturi, šī tēma viņiem ir interesanta, un viņus interesē jauni materiāli. Viņi arī uzskata, ka skolēnus interesē BJR vēsture. Tā kā izvēloties metodi un materiālu, skolotāji pirmkārt ņem vērā skolēnu intereses, var secināt, ka Igaunijas, Somijas, Latvijas un Zviedrijas vidusskolās pastāv ar BJR vēsturi saistītu tēmu popularizācijas iespējas.

Secinājumi

Projekta mērķis bija izpētīt, cik lielā mērā Igaunijas, Somijas, Latvijas un Zviedrijas skolās tiek mācīta Baltijas jūras reģiona vēsture. Tas tika veikts trīs etapos: pētot skolēnu zināšanas, nacionālo mācību programmu saturu un skolotāju pieeju reģiona vēsturei.

Konstatējumi iegūtie rezultāti liecina, ka jauniešiem ir dažādu līmeņu zināšanas, tomēr Zviedrijas skolēni izceļas ar visvājākajām savas un citu valstu vēstures zināšanām, savukārt Latvijas skolēnu zināšanas ir vislabākās. Pastāv pozitīva sakarība starp kaimiņvalstu vēstures zināšanām un izteiktāku identifikāciju ar Baltijas jūras reģionu skolēnu vidū visās četrās valstīs. Pastāv arī pozitīva sakarība starp draugu apciemošanu un draugiem šajās valstīs, un tas stiprina reģionālo identitāti. Tādēļ, lai veicinātu reģionālo kohēziju caur sadarbību politikā, ekonomikā un kultūrā, šķiet svarīgi iepazīstināt skolēnus arī ar reģiona vēsturi. Jau pastāv vienots pamats: skolēniem visās četrās valstīs rūp Baltijas jūra, un viņi izjūt vienotu atbildību par to. Viņi arī uztver viduslaikus, Hanzas savienību, sociālos tīklus un vienlīdzību kā vienojošus faktoros. Par neseniem vēstures notikumiem padomju laikā ir mazāka vienprātība, un tāpēc ir jārunā arī par šīm problemātiskajām vēstures tēmām.

Vidusskolu vēstures mācību programmas visās četrās valstīs būtiski atšķiras. Igaunijā vidusskolas vēstures mācību programmās un papilddokumentos ar Baltijas jūras reģiona vēsturi saistītās tēmas ir samērā skaidri formulētas. Tas liecina, ka tēma vēstures kursos tiek atbilstoši aplūkota. Somijas mācību programmā ar reģiona vēsturi saistītās tēmas apskatītas reti: kaimiņvalstis ir minētas tikai divos mācību kursos. Latvijā kaimiņvalstis mācību programmā nav minētas, taču skolotāju papildu plānos ir vairākas ar BJR vēsturi saistītās tēmas, kā rezultātā skolotāju plāni, ja tie tiek īstenoti, nodrošina reģiona vēstures aplūkošanu. Zviedrijas mācību programmā kaimiņvalstis nav pieminētas, un tēmas ir samērā vispārīgas (diktatūra, demokrātija, migrācija utt.). Tādējādi, izņemot Igauniju, BJR strukturētā veidā tiek pieminēts maz. Līdz ar to ir ieteicams esošajās mācību programmās ietvert ar BJR saistītās tēmas un jaunus materiālus, jo tie piedāvā iespējas runāt par reģionu. Strukturētai BJR vēstures apguvei Igaunijā tiek ieteikts 35 stundu garš fakultatīvs kurss, taču ir nepieciešami mācību materiāliem, kā arī, iespējams, skolotāju apmācība. Izstrādājot jaunus materiālus par BJR, visās četrās valstīs ir svarīga skolotāju apmācība: varētu rosināt viņu interesi un informētību par saistībām reģionā, kā rezultātā viņi labprātāk savās stundās sāktu aplūkot ar BJR saistītās tēmas.

Skolotāji atbildēja, ka viņus interesē BJR vēsture, kā arī norādīja, ka tā interesē arī viņu skolēniem. Vairums jau runā par reģionu saistībā ar dažādiem vēstures periodiem (visvairāk saistībā ar agrīno jauno laiku vēsturi un vismazāk saistībā ar senajiem laikiem). Skolotāji arī izmantotu jaunus materiālus par BJR, ja tādi tiktu piedāvāti. Tādējādi pēc BJR vēstures materiāliem ir pieprasījums.

Izstrādājot jaunus materiālus, ir jāņem vērā, ka gan skolotāji, gan skolēni dod priekšroku metožu un materiālu dažādībai. Īpaši priekšroka tiek dota uzskates materiāliem, populāras ir arī interaktīvās metodes. Skolotāji, šķiet, samērā bieži izmanto dažādu veidu tehnisko aprīkojumu. Visi skolotāji plaši izmanto datoru un internetu, taču pārējais tehniskais aprīkojums (piem., projektori, datori skolēniem un interaktīvās tāfeles) ir mazāk pieejams skolotājiem Igaunijā un Latvijā, kā arī skolotājiem mazākās apdzīvotās vietās. Tādējādi ir jāizmanto arī tradicionālās mācību grāmatas un darba burtnīcas. Tomēr, lai nemazinātos ne skolotāju, ne skolēnu interese, mācību procesā ir jāietver arī dažādas aktivitātes.

Atsauces

- Allport, G. W. (1979). *The nature of prejudice* (25th anniversary ed.). Cambridge, MA: Perseus Books.
- Gaudet, S., & Clément, R. (2005). Ethnic identity and psychological adjustment among the Fransaskois. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 37, 110–122.
- Jasinskaja-Lahti, Inga and Karmela Liebkind (1998). Content and predictors of the ethnic identity of Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *Scandinavian Journal of Psychology* 39, 209–219.
- Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 173–185.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751–783.
- Stradling, R. (2003). *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*, Council of Europe.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories. Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A., Vonofakou, C. (2008). Test of the Extended Intergroup Contact Hypothesis: The Mediating Role of Intergroup Anxiety, Perceived Ingroup and Outgroup Norms, and Inclusion of the Outgroup in the Self. *Journal of Personality and Social Psychology* 95 (4), 843–860.

Publicēts: 2013. gadā, Tallinā
Izdevējs: Unitas Foundation

Autori:

Aune Valk
Carl-Johan Ivarsson
Danute Dura
Evelin Tamm
Heidi Slotte
Juha Juntunen
Matti Rautiainen
Mare Oja

Redaktori:

Hanna Jemmer
Maris Vainre

Datu apkopošana, izstrāde un izplatīšana: Tartu Klaster OÜ, Advisio OÜ

Tulkošana, rediģēšana un dizains: Luisa Translation Agency

Drukāšana: Areal Design

Šo publikāciju finansējusi Centrālās Baltijas jūras programma INTERREG IV A 2007-2013 un Igaunijas Izglītības un pētniecības ministrija, un tā ir daļa no projekta „Dažādas tautas – viena pieredze”.